

De Das - jaarverslag 2025

Dassenwerkgroep Loonse en Drunense Duinen en omgeving

Werkgebied de driehoek Raamsdonksveer, Tilburg en 's-Hertogenbosch

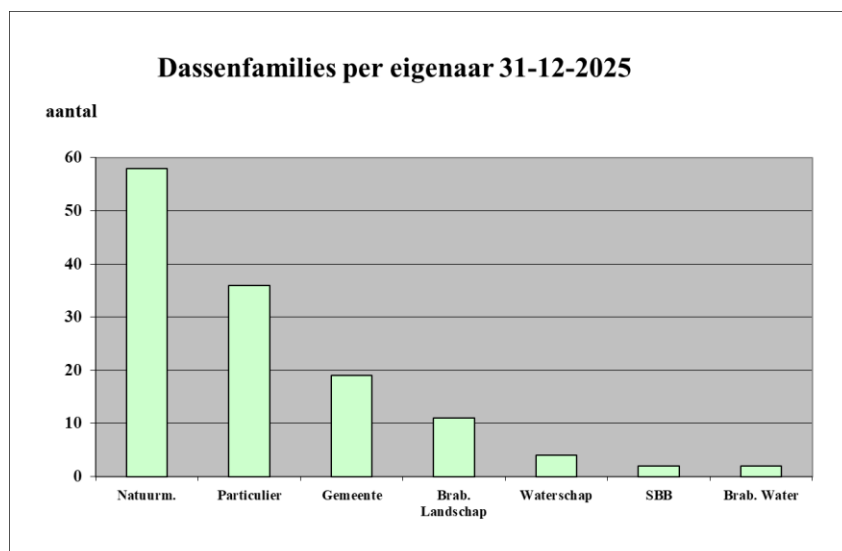
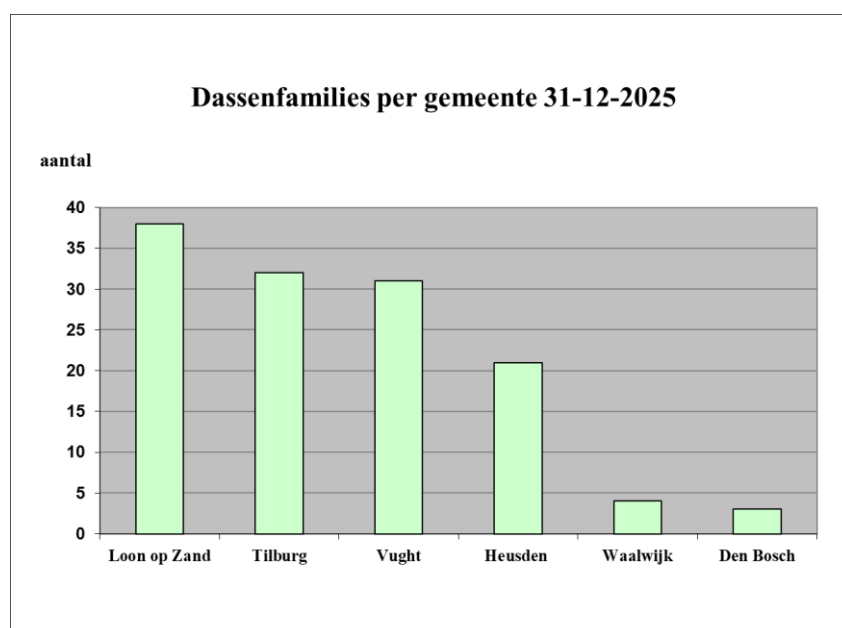
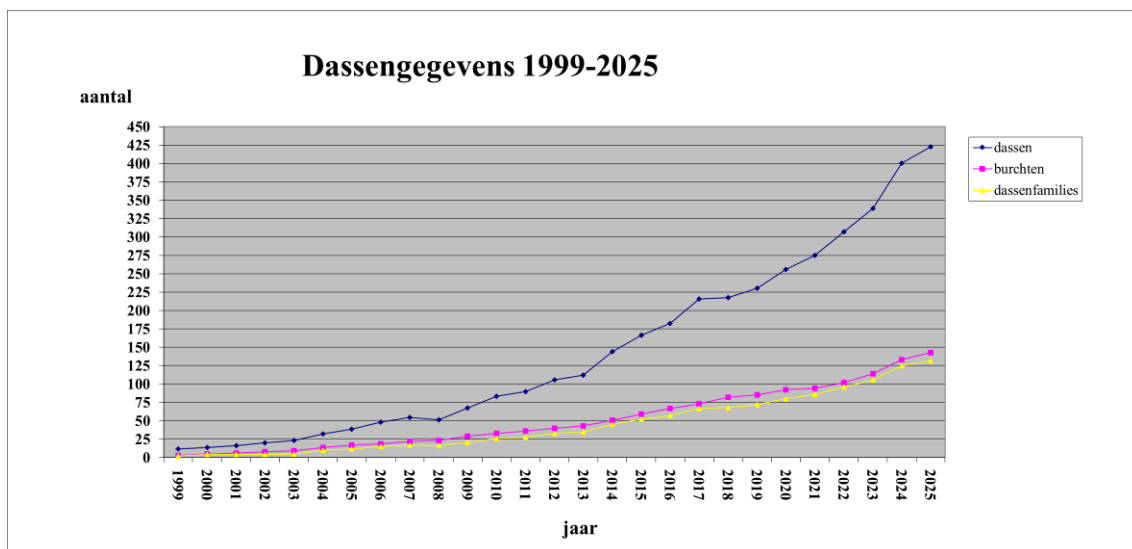

Algemeen

1. Het **aantal dassen per 31-12-2025** is naar schatting **422** en is daarmee 21 hoger dan de stand per 31-12-2024. Eind 2025 zijn er 143 dassenburchten, waarvan er het hele jaar **132 zijn bewoond**. Ten opzichte van eind 2024 is dit een **toename** met **10** bewoonde dassenburchten.
2. **2025: 26 jaar dassen in de duinen.** Het herintroductie project van de das in de duinen startte in 1999 met het uitzetten van 12 dassen in twee uitzetrennen. Er werd een derde uitzetren aangelegd. In de periode 1999-2004 werden totaal 21 dieren uitgezet ¹. **De herintroductie van de das is zeer geslaagd.** De populatie dassen ging groeien en evenwijdig daaraan het aantal leden van onze dassenwerkgroep. De conclusie is dat het **goed gaat met de das**. Het dier kent een robuuste populatie en de das heeft een vaste plek gevonden in een groot verspreidingsgebied in ons werkgebied.
3. Onze **dassenwerkgroep** bestaat eind 2025 uit **20 personen**. De leden zijn Connie Slenders, Heleen Verduijn, Jolanda van den Boer, Lonneke van Huijgevoort, Marijke Kreukniet, Sabine Trollip, Willy van der Hijden, André Janssen, Bas Vermolen, Broos Muskens, Cees Pasmans, Frans van Gils, Hemmo Dekkers, Niels de Nijs, Ralph Kuijpers, Peter Kuijpers, Rob Mulders, Rolf Kruger, Steef Molema en Bert van Opzeeland.
4. **Connie Snelders, Sabine Trollip, Willy van der Hijden en Broos Muskens** zijn sinds dit jaar lid van onze dassenwerkgroep. Willy houdt dassenburchten bij in de omgeving van de Distelberg/Hengstven in Helvoirt, Connie in de omgeving van Udenhout, Sabine omgeving Huis ter Heide en Broos ten westen van Waalwijk. De nieuwe leden kregen onder andere van ons opleiding in het veld. Zij hadden al veel ervaring in de natuur.
5. **Marijke Kreukniet** is lid van onze dassenwerkgroep en is daarnaast coördinator van de **Zoogdierwerkgroep Vught (ZDW-Vught)**. De werkgroep is onderdeel van IVN/Natuur- en Milieugroep Vught. Ook de gegevens van de ZDW-Vught zijn voor wat betreft de burchten in ons *territorium* in deze rapportage opgenomen.
6. **Theo Putters** uit Drunen inventariseert onder andere roofvogels, daarbij komt hij ook dassenwerk tegen en kent de burchten. Ook zijn dassengegevens zijn in deze rapportage opgenomen.
7. **Leeswijzer:** om een indruk te krijgen over de inhoud van een alinea zijn een of enkele woorden in **vet** weergegeven. Daarnaast worden Natuurmonumenten (Nm), Das&Boom (D&B) en Brabants Landschap (BL) afgekort weergegeven.

¹ Bert: 2009 - 10 jaar dassen in de duinen

De cijfers

Dassenwerk

1. In 2025 is er een **dertiental nieuwe dassenburchten** bij gekomen:
 1. 143 Rob Mulders 2 (Strijdhoeve)
 2. 144 Rob Mulders 5 (Oude Tiend)
 3. 145 Rob Mulders 6 (Hoornmanken Tiend)
 4. 146 Jan Verhagen 27 (Lido)
 5. 147 Rob Mulders 7 (2e Klamp)
 6. 148 Maikel van Gestel 3 (Vierbundersweg)
 7. 149 Guus van Laar 1 (HtH)
 8. 150 Maikel van Gestel 1 (De Biezen)
 9. 151 Jan Verhagen 26 (Guldenberg)
 10. 152 André van Drunen 2 (Middelakker)
 11. 153a Rob Mulders 3 (3e Klamp) en 153b Rob Mulders 4 (3e Klamp): betreft één dassenfamilie
 12. 154 Judith van de Loo 1 (IJzeren Man) en
 13. 155 Elke van Broekhoven 1 (IJzeren Man)
2. Eind 2025 is er een **25-tal potentiële** burchtlocaties. Als een burcht een langere periode bewoond blijft krijgt deze een vast volgnummer. Op basis van onze inventarisaties krijgen deze een 1, 2 of 3-sterren beoordeling.
 1. *: 9 burchten
 2. **: 12 burchten
 3. ***: 4 burcht
3. Het totaal aantal **dode dassen** als slachtoffer van het verkeer is niet bekend. In het systeem FRS van de Provincie worden dode dieren binnen gemeld. De bron is SAMF. Hierin staan overzichten per locatie waaronder de das: [Wildaanrijdingen dashboard \(arcgis.com\)](#). Bij ons kwam 21 keer een melding binnen van een dode das, allen verkeerslachtoffer. Eén ervan was zingend (14-5). De das werd bij de werkschuur van Nm neergelegd, het was niet bekend door wie en waar deze werd gevonden.
4. **Bezoek burchten:** er werd in totaal **523 keer** een burcht bezocht. Daarnaast waren er **138 overige meldingen** en andere zaken waarvan een aantal in dit verslag wordt beschreven.

Foto's Jolanda.

5. Op dassenburcht 114 Kees Kraneveld 4 (Plantloon) werd een **camouflagenet** aangetroffen. Dit werd door Jan Verhagen (Nm) samen met Hemmo eruit gegraven. Het lag er al langer.

Foto's Jan Verhagen (Nm): De burcht is bewoond.

6. **Faunapassage Schoorstraat in Udenhout:** De tunnel staat al jarenlang regelmatig onder water. Ook dit jaar werd samen met de gemeente Tilburg gekeken naar de oorzaken en hoe dit op te lossen. Het blijkt dat de **waterhuishouding** rondom de faunapassage in de sloot hier ook een groot aandeel in heeft. Hiervoor werd de vraag bij de afdeling water van de gemeente weggelegd die deze problemen met de waterhuishouding eerst dient aan te pakken. Indien dit is opgelost wil de gemeente overgaan tot het uitvoeren van de herstellingswerken aan de faunapassage zelf. Wat we wel weten is dat dit in de droogste maanden van het jaar het beste uitgevoerd kan worden.
7. **Dassenburcht 71 Henk van Gelder 1 (Baardwijkse Overlaat)** in de voormalige spoordijk in Waalwijk. In verband met veiligheid en werkzaamheden wordt de dassenburcht *verplaatst*. Er is nieuw leefgebied voor de dassenfamilie naast de spoordijk aangelegd als compensatiegebied. Het fietspad op de Spoordijk is flink verzakt door de tunnels die dassen hebben gegraven. Op dit moment is er sprake van een verkeersonveilige situatie. Een deel van de fietsverbinding is inmiddels ruim twee jaar afgezet door middel van afzettingen ter hoogte van de verzakking. Het herstel van het fietspad en de dijk wordt gedaan binnen het project **Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL)**. Om de dassen tijdens de herstelwerkzaamheden zo min mogelijk te verstoren moet de dassenfamilie van deze burcht eerst verplaatst worden. De provincie richtte een **nieuw leefgebied** voor hen in ten zuiden van de spoordijk, met daarbij ook een **kunstburcht** met tunnels en kamers als toekomstige verblijfslocatie. Het gebied werd ook aantrekkelijk gemaakt door inheemse bomen en struiken te planten. Pas als het nieuwe leefgebied voor de dassen is aangegroeid wordt de dassenfamilie in de spoordijk gestimuleerd om te verhuizen door de huidige verblijfplaatsen onaantrekkelijk te maken. Hier zit ruime tijd tussen zodat het gebied de tijd heeft om zich te ontwikkelen. Dit alles gebeurt onder begeleiding en toezicht van ecologen en onze dassenwerkgroep. In het **Brabants Dagblad** verschenen enkele artikelen over de *dassenverplaatsing*. De activiteiten staan gepland in het eerste halfjaar van 2026.

[illegible]

Links: Brabants Dagblad editie De Langstraat: 16 april 2025. Rechts: Nieuwsbrief GOL december 2025.

Foto's Annemarie Bovée: Provincie Noord-Brabant.

8. **Land van Pauwels:** recroduct: Peter is op stap geweest vanwege de aanleg van het **recroduct N261**. Hij heeft samen met Bas Dielen van de gemeente Tilburg en oud lid van onze dassenwerkgroep, een werknemer van de BAM en twee ecologen overleg gehad in het bos waar de *aanloop* wordt gerealiseerd naar het recroduct. Het gaat hier over een stuk bos dat gedeeltelijk gerooid moet worden en ook moet functioneren als werkplek en opslag van werkmateriaal. Ook aan de andere kant van de snelweg zullen bomen moeten verdwijnen voor de aanleg en de werkplek. Heel veel onderdelen van het plan zijn ter sprake gekomen, zoals de positie van de dassenburcht. Voor wat betreft regel- en wetgeving werd doorverwezen naar Marc Moonen van D&B.
9. Tijdens inventarisatiewerkzaamheden werd door Rob en Peter langs de **Zandleij** veel *schade* door **bevers** aan een paar oevers en bij een poel aangetroffen. Er werd hiervan melding gemaakt bij het **waterschap**. Door een medewerker van de buitendienst werd contact opgenomen. Men was blij met de melding en zou snel voor herstel van de schade zorgen. De locatie werd onder andere met lint afgezet.
10. Er kwam een melding binnen van een **dode vos** in de uitzetren van BL in Udenhout. Het was onduidelijk waaraan de vos was overleden. Maar het was bijzonder dat hij daar op een open plek lag. Was de doodsoorzaak het gevecht, was deze aangereden of mogelijk vergiftigd? De melding werd doorgezet aan BL.
11. Vanaf **de Spinder** in Tilburg lopen onder het hek door wissels naar het bos van Huis ter Heide. Mogelijk dat er op de Spinder een dassenburcht zit. Peter hing camera's op. Op de beelden was een **aantal dieren** te zien en de diversiteit groot. De dieren die zich lieten zien waren konijnen, reegeiten, reebokken, vossen, hazen en zoals verwacht dassen. De dassen gaan beide richtingen in zowel naar het bos als naar de Spinder.

12. Er was regelmatig contact met de beheerder van het **Zonnepark in Loon op Zand** over verbeteringen aan het park ten behoeve van de das. Zoals afgesproken met D&B volgen er aanpassingen.
13. Peter kreeg een vraag van de ecooloog van TenneT die werkt voor de Antea groep over een **dassenscherm** ten westen van de snelweg waar het **recroduct N261** komt. Hij stuurde de vraag door aan Marc Moonen van D&B.
14. In het voorjaar heerste er een **grote bosbrand** in de duinen. In het getroffen gebied ligt potentiële dassenburcht ** Theo Putters 6 (Plantloon). De burcht was gelukkig niet bewoond. Dichtbij de burcht ligt al jarenlang een **horst van de raaf**. Tijdens de brand had de raven jongen die nog niet konden vliegen. Zij zaten dagenlang in de rook. De boom waarin het nest zit was van onderen zwart geblakerd. De **jongen overleefden** wonderwel de brand.

Foto's Kees Kraneveld: Links: De brand ging *om* de dassenburcht heen in het zwart geblakerde bos. Rechts: Jonge raven in het nest.

15. Het **voorjaar was bijzonder droog**. De regenwormen, het basisvoedsel van de das was daardoor moeilijk te bereiken. Er werden heel veel filmpjes gemaakt van **jonge dassen**. Deze zagen er over het algemeen **goed en gezond** uit wat je niet zou verwachten.
16. In het talud van de **afslag van de snelweg A59** Waalwijk-Oost komend vanaf 's-Hertogenbosch werd **dassenwerk** aangetroffen. Er werd advies gegeven en maatregelen genomen om verzakking van de weg te voorkomen.

Foto J. van de Werf van Gebr. Van Kessel.

17. De locaties van de dassenburchten die in ons territorium naast de **spoorlijn tussen Tilburg en Vught** liggen werden met de Groen Adviseur van Gebr. Van Kessel gedeeld. Gebr. Van Kessel houdt namens ProRail graverij in spoordijken in de gaten. De afspraak werd gemaakt dat zij met ons dassenzaken delen.

Brabants Dagblad 7 april 2025.

18. Een verdwaalde **das lag gewond in een woonwijk in Helvoirt**. De das was verzwakt en had schaafwonden. Mogelijk zat de das eerder vast in een hekwerk. Dassenwerkgroep Brabant heeft deze opgehaald en gebracht naar wildopvang Avolare in Doorwerth. De werkgroep heeft via Stichting Dierenlot de beschikking over een busje en haalt dode of gewonde dassen door een groot deel van het land op en beoordeelt deze.
19. **Faunavoorzieningen Guldenberg Helvoirt**. De gemeente Vught heeft de subsidietoezegging binnen voor de faunavoorzieningen van de Provincie Noord-Brabant. Door ons werd advies gegeven om op een drietal plekken maatregelen te nemen.
20. **Bosproject Raamse Loop in Helvoirt**. Hiervoor werd input gegeven. Er werd gestart met het maken van een inrichtingsplan en het bureau Orbis heeft hier opdracht voor gekregen.
21. Op verzoek van TenneT nam Peter deel aan een groep die het **tracé van de nieuwe hoogspanningsmasten (380kV-net)** op Huis ter Heide beoordeelde. De deelnemers waren D&B, Nm, Arcadis, TenneT, Duvekot, rentmeesters en ecologen. Zij bezochten onder andere de burchten en dassenwerk op het traject waar de nieuwe masten komen te staan en het werkterrein voor de installaties en bekeken wat hier moet gebeuren. De opgedane informatie werd gedeeld en er wordt een plan gemaakt voor compensatie en bescherming.

Foto's Heleen.

22. Peter had contact met een boswachter van Nm. Zij heeft het **project van TenneT** in de portefeuille en wilde met een **veldbezoek** op de hoogte worden gebracht. Er was ook een nieuwe collega-ecoloog bij die zich in de toekomst met het project van de

- hoogspanningsmasten bezig zal gaan houden. Tegelijkertijd vertelde Peter ook over de voortgang van het project aan de Stokhasseltlaan met betrekking tot het recroduct.
23. Op filmbeelden van Peter waren er maar liefst **12 dassen op een burcht** te zien. In het voorjaar liepen er twee vrouwtjes met ieder drie jonge dasjes op de grote burcht rond.
 24. Peter had overleg met Rob van Dijk, ecooloog van de gemeente Tilburg. Dit had plaats op **Sparrenhof**, een **landgoed aan de Bredaseweg**. Het is de voormalige boerderij van de fraters van Tilburg en is gekocht door de gemeente Tilburg om activiteiten te organiseren voor met name kansarme jongeren. Daarnaast legde Rob uit welke bouwplannen voor nieuwbouw van woningen er zijn in de omgeving van **Berkel-Enschot**. Rob had met name interesse in de locaties van dassenburchten die mogelijk in de verdrukking zouden kunnen komen door de plannen.
 25. De **Faunatunnel** onder de Burgemeester Bechtweg stond **onder water**. De das die er onderdoor wil gaan, drinkt water en draait om, even later komt er een vos richting de camera en die loopt tot zijn buik in het water. Het onder water staan van de tunnel werd doorgegeven aan de **gemeente Tilburg**.
 26. Op verzoek filmt Peter vaak voor Nm. Zo filmde hij onder andere op een groot aantal burchten **marterachtigen** zoals de bunzing en de boom- en steenmarter.

Lezingen, educatie en PR

27. **Stichting Jacques de Leeuw** heeft ook dit jaar onze dassenwerkgroep met een mooi bedrag gesteund. Wij zijn de Stichting hiervoor **zéér erkentelijk**.

Foto's Peter Kuijpers: Villa Le Blaireau (de das) in Loon op Zand. Jacques de Leeuw noemde naar aanleiding van de herintroductie van de das in 1999 in de duinen zijn Villa Le Blaireau. Zo plaatste hij voor de ingang een prachtige gestileerde das. Al vrij snel na de bouw van de villa vond de das een plekje op het landgoed. Deze dassenburcht is al lange tijd bewoond.

28. Naar aanleiding van ons jaarverslag 2024 werd er een interview gegeven aan het **Brabants Dagblad (BL)**. Het artikel verscheen in alle edities. Ook het **Algemeen Dagblad** nam het artikel over en daardoor kreeg de das in de duinen landelijke aandacht. Daarnaast werd er in diverse media aandacht aan de das besteed zoals bij **Omroep Brabant**.

Brabants Dagblad editie De Langstraat: 27 januari 2025.

29. Op 24 mei 2025 werd **onze dassendag** gehouden in Giersbergen. We waren met 17 personen. Connie, Bas, Ralph, Rolf en Theo konden helaas niet aanwezig zijn. Ria Dieden en Ton Popelier waren onze gasten. André van Drunen van de Natuur- en Milieuvereniging gemeente Heusden leidde ons rond in de omgeving van Giersbergen en op het terrein **De Middelakker** van de Natuur- en Milieuvereniging. Het was een prachtige wandeling. Er werd weer volop bijgepraat en veel informatie uitgewisseld. We waren te gast bij Hotel Herberg Manège D'n Dries in Giersbergen.

Foto Heleen: Van links naar rechts: Frans, Cees, Ton Popelier (dag gast), Marijke, Steef, Ria Dieden (dag gast), Willy, Hemmo, Jolanda, Bert, Rob, André van Drunen (gids), Niels, Peter, Lonneke en André.

30. Naast een zuil bij het monument dodenherdenking in Kaatsheuvel staat een **Informatiepaneel** over de **das**. De tekst ervan is nogal achterhaald en dateert uit 2006. De zuilen zijn niet van Nm maar nog de verantwoordelijkheid van de gemeenten die

onderdeel uitmaakten van het Nationaal Park. Nm heeft een paar jaar geleden nog geprobeerd om ze te laten verwijderen dit is helaas niet gelukt. Het Nationaal Park de Loonse en Drunense duinen is inmiddels opgegaan in het Van Gogh Nationaal Park dat een groot deel van Noord-Brabant omvat.

Foto links Peter: De gestileerde das bij de Natuurpoort bij Manege Van Loon in Loon op Zand. Foto rechts Niels: Een dassen loopspoor van meer dan één kilometer door het stuifzand.

31. Op verzoek van de **Erfgoedschool Heemkundekring Onsenoort** werd voor hun cursus een **duinen- en dassenwandeling** georganiseerd. Een deel ervan ging over het stuifzand. De wandeling ging naar zichtburcht Mulders in het Hengstven. Er werd onder andere aandacht besteed aan de ijstijd, de geschiedenis van het ontstaan van de duinen, historische zandpaden, meikevers, mierenleeuwen, wissels in het stuifzand, zandzegge, ingestoven eiken en het oorspronkelijke maaiveld. Het aantal deelnemers was 25.

Foto's Ad Hartjes: Rechts 'valkuiltjes' van de mierenleeuw.

32. Aan de **educatiecommissie** van **Heemkundekring Onsenoort** werd een dassenwandeling gegeven. Vorig jaar werkte ik samen met de commissie bij Open Monumentendag. Dit jaar was er een gezamenlijke activiteit met de gemeente Heusden, Zuiderwaterlinie en onze heemkundekring bij het maasmonument in de Biessertpolder tussen Vlijmen en 's-Hertogenbosch. Hier werkten we samen aan het **Linie 1629 - Project 2029**. In 1629 veroverde prins Frederik Hendrik de vestingstad 's-Hertogenbosch op de Spanjaarden.

Foto's Bert. Links: De dassenwandeling. Rechts: Biessertpolder Vlijmen.

Panelen Bert.

33. Peter verzorgde voor de jubileumcursus van **IVN afdeling De Waerdman** een **dassenlezing**. De dassenlezing was de eerste uit een serie van vier **cursusavonden** over de Loonse en Drunense Duinen. Er waren ongeveer 30 cursisten die erg geïnteresseerd waren. Peter vond het leuk om te doen mede doordat ik een van de toehoorders was en soms ook een aanvulling had op zijn verhaal. Met een prachtige PPT-presentatie met daarin een groot aantal filmpjes en met behulp van een opgezette das en dassenschedels verrijkte Peter zijn verhaal. Er werden veel vragen gesteld en aan de inhoud ervan was te merken dat velen al basiskennis hadden over de das en dassenburchten en dassenwerk kenden. Tijdens de avond werd opgeroepen om vrijwilligers voor het gebied ten westen van Waalwijk. Broos Muskens meldde zich en is lid geworden van onze dassenwerkgroep. Broos werd opgeleid door Frans en bezocht samen met hem een aantal dassenburchten.

Foto's Bert.

34. Peter deed mee aan de **open dag op de Kinderboerderij Stokhasselt**. Hij was aanwezig met een opgezette das en had een aantal dassenschedels meegenomen en plukjes dassenhaar. Bovendien had hij een dassenpuzzel en een aantal boeken over de das uitgesteld. Tijdens de hele middag liet hij doorlopend zijn film over dassen en vossen op een groot TV-scherm zien. Er was voldoende belangstelling.
35. Regelmatig stuurt Peter **filmpjes** door naar **Nm**. Vaak posten ze deze dan op social media. **Omroep Tilburg** had deze gezien en nam contact op voor een interview dat op Omroep Tilburg verscheen daarnaast heeft Peter prachtige filmpjes gemaakt van onder andere een **boommarter** die uit zijn nest kijkt en rondspringt in het gebied.
36. Peter gaf aan de groepen één tot en met acht van de school **Speciaal Onderwijs De Rietlanden** in 's-Hertogenbosch dassenlessen. Daarbij gebruikte hij veel das gerelateerde spullen. Toen Peter de week erop terugkwam voor de volgende lessen hadden de kinderen een mooi boekje voor hem gemaakt.

Foto links Peter: Boekje voor Peter. Foto's rechts: Van leerkrachten De Rietlanden.

Foto's van leerkrachten De Rietlanden.

37. **Heleen** kreeg dit jaar een **koninklijke onderscheiding** voor haar jarenlange en onvermoeibare inzet als vrijwilliger. Zij woont in Naaldwijk en is onder andere publieksboswachter voor Nm op Texel, Midden-Delfland, Marker Wadden, Oosterschelde en op Tiengemeten. In het basisonderwijs verzorgt ze gastlessen als *Boswachter in de Klas*. Met natuurfilmer Roel Diepstraten (Roel filmt onder andere voor Omroep Brabant, BL en Vroege Vogels van BNNVARA) en haar man Ad maakt ze vanaf 2025 iedere maand een uitzending over de natuur. Ze maakt dit voor WOS, de lokale omroep voor Westland, Hoek van Holland, Midden Delfland en Maassluis. Via de volgende link kunt u één van de uitzendingen zien: <https://wos.nl/fragmenten/video/2025-11-27-natuur-dichtbij> waar onder andere gefilmd is op natuurbegraafplaats Huis ter Heide in De Moer. Heleen kampeert al meer dan 25 jaar op **camping Weideblik** in Biezenmortel en is hier met de das in aanraking gekomen. Zij werd lid van onze dassenwerkgroep en inventariseert dassenburchten, maakt in de duinen veel filmpjes en prachtige foto's van het dier die ook in onze jaarverslagen te zien zijn. Daarnaast verleent ze voor onze dassenwerkgroep veel hand- en spandiensten.

Foto links Nm: Heleen. Foto's rechts van Heleen.

38. Samen met Jan Verhagen (Nm) en **Gerrie Eggels**, de nieuwe **Gebiedsmanager van Nm in Midden-Brabant** werden enkele dassenburchten bezocht. Het doel voor Gerrie was om de das te leren kennen en inzicht te krijgen in **ons dassenwerk**. Daarnaast kwam er een groot aantal andere onderwerpen aan de orde zoals wegen en faunavoorzieningen, verstoringen van burchten, dassenschade, verplaatsen van burchten, de verwerking van onze gegevens in de systemen van Nm, het nieuwe 380kV-net, de Loonse Turfvaart, de MAST (Munitions Ausgabe Stelle), de historie van de duinen zoals het verhaal van de zandpaden, de vroegere bewoning, de dorpen en gehuchtjes in de duinen en de contacten met provincie en gemeenten. Het was een zéér geslaagde morgen.
39. Peter bezocht de **Natuurbegraafplaats** in De Moer voor overleg met Guus van Laar, **groenopzichter** van de begraafplaats waarmee hij regelmatig contact heeft. De beheerster van de Natuurbegraafplaats vroeg of hij op een later moment een **lezing** over de das in de ontmoetingsruimte van de Natuurbegraafplaats kon houden. Peter zegde zijn medewerking toe.
40. Peter deed weer mee met de '**Nacht van de Nacht**' in Sint Michielsgestel georganiseerd door **Natuurgroep Gestel**. Hij doet dit al een flink aantal jaren en staat dan met een opgezette das als *post* in het bos, dichtbij een kunstburcht. Er komen dan groepen mensen in het donker voorbij en Peter vertelt dan in het kort het verhaal van de das.

Foto Peter: Het buitenlokaal (bezoekerscentrum) van BL op Haanwijk.

41. Op verzoek van Britt van Engelen, coördinator scholenprogramma's Loonse en Drunense duinen werd voor de **schoolgidsen van IVN Brabant** een dassenexcursie gegeven. Naast de das werd een aantal andere zaken gedeeld. Zo werd ingegaan op de Middeleeuwse zandpaden, Giersbergen, Loonse Turfvaart, breuklijnen in Brabant, de ijstijd en de oorzaak en gevolgen van het stuivende zand. Namens onze werkgroep was ook Peter aanwezig. Het aantal deelnemers was 11.

Foto's Britt van Engelen.

42. Door Niels, lid van onze dassenwerkgroep en werkzaam bij stichting Faunabeheereenheid (FBE) Noord-Brabant werd voor onze werkgroep in het kantoor van Nm in Oisterwijk een lezing verzorgd over zijn '**Advies Wilde Zwijnen in Noord-Brabant**'. Dit advies is vastgesteld door de zwijnencommissie en het bestuur van de FBE. Hierna is het advies aangeboden aan **Gedeputeerde Staten (GS)** van de provincie Noord-Brabant. De komende tijd wordt gebruikt om invulling te geven aan de randvoorwaarden. Pas dan, als hieraan voldaan is, is het mogelijk om de status van wilde zwijnen formeel te wijzigen in het **beleid**. Niels bracht op een heldere, genuanceerde en inzichtelijke manier zijn advies aan ons over. Hierbij werd een groot aantal vragen gesteld en allerlei informatie gedeeld.

We waren met 13 personen en twee gasten waaronder Lex Querelle, gepensioneerd boswachter van Nm.

Foto's Bert.

43. Peter gaf op uitnodiging van de leerkracht van **groep vier** van de basisschool van zijn **kleindochter** Alysha een dassenlezing. De leerlingen kwamen heel enthousiast het lokaal binnen waar Peter veel dassenspullen had klaargezet zoals een opgezette das, dassenschedel, dassenpuzzel, dassenhaar, wildcamera, foto's van een dassenburcht en dassenwissel en een dassenspoot. De lezing zelf ging erg leuk want de kinderen waren heel aandachtig en hadden veel vragen. Op het einde van de lezing volgde nog een kleine quiz en alle leerlingen kregen na hun goede antwoorden een kaartje met de tekst dat ze nu heel veel van dassen wisten.

Foto's leerkracht Silke.

44. Peter en zijn **kleindochter Kate** gaven een **dassenlezing en (dassen)wandeling** voor de **Jeugd-Natuurgroep Gestel** op Haanwijk in Sint Michielsgestel. Peter is daar ondertussen al heel vaak geweest. Hij had een PPT-presentatie gemaakt die zowel bij de kinderen als bij de leiding van de Natuurgroep Gestel in de smaak viel. Bij binnenkomst kregen de kinderen stokjes met nummers van Kate om aan de dassenquiz mee te doen. Peter vertelde tijdens de lezing alles over de das en liet daarbij natuurlijk zelf gemaakte dassenfilms zien. De kinderen luisterden met veel aandacht. Hierna hebben Kate en Peter de quiz gedaan waarna alle kinderen van Kate het **hulpboswachterdassendiploma** hebben gekregen omdat ze alle vragen goed hadden. Vervolgens gingen ze op stap naar

de kunstburcht waarbij uitleg werd gegeven. Daarna gingen ze weer terug naar het leslokaal waarbij de kinderen aan de slag gingen met het maken van een dassenmasker. Peter vindt het steeds weer leuk dit te mogen doen.

Foto's links Jeugd-Natuurgroep St. Michielsgestel. Foto rechts Peter: Zijn assistente kleindochter Kate.

Nieuwe dassenburchten

45. **143 Rob Mulders 2 (Strijdhoeve):** Rob beoordeelde samen met Peter de burcht. Deze ligt in een voormalige ijskelder op het terrein van Kasteel De Strijdhoeve. De kelder is als vleermuiskelder ingericht. De burcht ligt niet ver van de oprijlaan van het kasteel maar nodigt door bramenstruiken niet uit tot een bezoek. Rob maakte prachtige sfeervolle foto's en vond een aantal dassenpijpen die rondom de ijskelder gegraven zijn. De locatie ligt op een heuveltje en zodoende boven het grondwater in een hoogstamboomgaard. Door Rob was er regelmatig contact met de beheerder van het kasteel.

Foto's Rob: Burcht 143 Rob Mulders 2 (Strijdhoeve).

46. **144 Rob Mulders 5 (Oude Tiend):** De nieuwe burcht ligt in een langgerekt zandheuveltje met zompige grond erom heen. De burcht ligt niet in het zicht van een vlakbij gelegen zandpad. De heuveltjes zijn door grondverzet een aantal jaren geleden ontstaan. De burcht lag open en had geen dekking maar is in de loop van de jaren ondoordringbaar overgroeid geraakt. De dassenburcht werd gemeld bij BL en door Rob en Gerard van Griensven, de beheerder van BL bezocht. Delen van het zanddepot werden dit jaar gebruikt om de vlakbij gelegen Brabantse beek de Zandleij minder diep te maken.

Foto's Rob: Dassenburcht 144 Rob Mulders 5 (Oude Tiend).

47. **145 Rob Mulders 6 (Hoornmanken Tiend):** De dassenburcht ligt op een hoger punt direct langs De Zandleij, redelijk dicht bij de Gommelsestraat. Er was volop activiteit.
48. **146 Jan Verhagen 27 (Lido):** De burcht ligt ten oosten van de grote waterplas nabij het zwembad in Waalwijk in een oude steile zandrug. Aan de oostkant ligt het Drongelens kanaal.
49. **147 Rob Mulders 7 (2e Klamp):** Rob bezocht de omgeving naar aanleiding van een dassenslachtoffer en vond de dassenburcht. Hij telde 10 dassenpijpen waarvan een aantal belopen.
50. **148 Maikel van Gestel 2 (Vierbundersweg):** De dassenburcht is vrij groot en ligt op en in het hoge talud naast de Vierbundersweg. Vanwege de vele pijpen en de uitgestrektheid is de burcht al zeker een paar jaren oud. Het territorium is aan de ene kant levensgevaarlijk want het talud ligt aan de drukke Vierbundersweg. Aan de andere kant is weiland en agrarisch gebied te vinden. De burcht beslaat zeker uit 10 tot 12 pijpen met hele hoge stortbergen. Er is veel graafactiviteit en er zijn ook veel neusputjes in het vlakke gedeelte tussen het talud en de weilanden. Ook lopen er veel wissels vanaf het talud de weilanden in. Het talud is goed begroeid waardoor er weinig kans op verstoring is. Maikel van Gestel, waarnaar de burcht is vernoemd, werkt bij de gemeente Dongen. Peter heeft met hem regelmatig contact over allerlei (fauna)zaken.
51. **149 Guus van Laar (HtH):** De nieuwe kraamburcht op Huis ter Heide werd door Guus van Laar, groenopzichter bij Natuurbegraafplaats Huis ter Heide ontdekt. Op filmpjes van Guus is te zien dat de burcht bewoond wordt door dassen, daarbij lopen jonge dassen over de burcht. Peter maakte daarna filmpjes en ziet in plaats van jonge dassen heel veel filmpjes van een moeder vos met haar vijf jonge vosjes.
52. **150 Maikel van Gestel 1 (De Biezen):** De burcht is al een aantal jaren bekend en bewoond, deze ligt in een houtwal.
53. **151 Jan Verhagen 26 (Guldenberg):** Mogelijk staat deze burcht in verbinding met enkele dassenburchten ten oosten van De Guldenberg. Hierop werd minder activiteit aangetroffen dan vorige jaren. De wissels van de burcht lopen naar het westen en zuiden. Oostelijk ervan ligt op korte afstand de drukke Nieuwkuijkseweg, ook hier werden sterke wissels gezien. Het is duidelijk dat de das hier oversteekt, hier worden dan ook slachtoffers verwacht.
54. **153a Rob Mulders 3 (3e Klamp) en 153b Rob Mulders 4 (3e Klamp):** Beide burchten worden beschouwd als één dassenfamilie omdat deze dicht bij elkaar liggen.
55. **154 Judith van de Loo 1 (IJzeren Man):** Judith is lid van Zoogdierwerkgroep Vught.
56. **155 Elke van Broekhoven 1 (IJzeren Man):** Elke is lid van Zoogdierwerkgroep Vught.

Bijzonderheden - dassenburchten

57. **10a Cor v Berkel (nabij kunstburcht):** Op basis van sporen zoals oud graafwerk, neusputjes, wissels en nestmateriaal werd de burcht beoordeeld. Deze dassenburcht is al vanaf 2004 bewoond. Veel pijpen zijn weliswaar open maar er werd geen recent graafwerk aangetroffen. Toch is dit de reden om deze burcht dit jaar als *bewoond* op te nemen. Vanwege de locatie, de historie en foerageergebied is de weinige activiteit vreemd. De door Henk Peeters gemelde dassenpijpen op de locatie juist ten oosten van de burcht werd bezocht. Hier werd geen recent graafwerk aangetroffen.
58. **14 Ad v Poppel 1 (Pessert) en 14a Bert Tolboom 1 (Pessert):** De voormalige landbouwgronden van Nm ten westen van de burchten zijn opnieuw ingericht. Deze zijn ingezaaid met groenbemesters en er werd een houtwal aangelegd. Normaal gesproken wordt er veel dassenwerk aangetroffen. De burchten zijn al vanaf 2006 bewoond. Nu wordt er zowel op de burchten als in het omliggende gebied geen dassenwerk meer aangetroffen dat heel onlogisch is. De burchten zijn niet verstoord. Zijn de dassen verhuisd en waarheen?
59. **29a Jan Verhagen 4a (IJsbaan):** De burcht werd tijdens het verwijderen van prunus verstoord. Er waren pijpen ingetrapt en alle prunus is nabij en rondom de dassenpijpen verwijderd. Gelukkig werd de dassenburcht nog steeds belopen. Een en ander werd gemeld bij de nieuwe coördinator van Nm.
60. Waterschap Aa en Maas meldde aan de gemeente Heusden en Brabant Water dat het Kuijks Beekje, de *beek* die direct ten westen van de **dassenburcht 49 Peter v.d. Velden 1 (Vlijmens Ven)** loopt niet geschoond was. Op verzoek van Brabant Water en de gemeente Heusden bezochten we de locatie met de vraag hoe te handelen. Van Brabant Water waren de ecologen aanwezig en medewerkers van de gemeente Heusden. In het talud van het beekje was de das volop actief, er liepen wissels door de *beek* en enkele dassenpijpen eindigden in de sloot. De dassen vormen al jarenlang met hun graverij dammetjes die door het stromende water steeds weer doorbreken en wegspoelen. Bijna jaarrond stroomt er water dat als kwel vanuit de hogere zandrug van de Langstraat komt. De gemeente Heusden maakte een deel van de sloot schoon waarbij de dassenburcht en de pijpen niet werden geraakt. Later in het najaar, in de rustperiode is de sloot geschoond die direct grenst aan de dassenburcht.

Foto's Bert: Dassenburcht 49 Peter v.d. Velden 1 (Vlijmens Ven). Rechts: De sloot is geschoond, de dassenpijpen zijn belopen.

61. **50 Bert v Opz. 8 (Klokkenlaan):** Ook dit jaar werd de dassenburcht weer regelmatig door groepen jongere overlopen en verstoord. Het lukt maar niet om deze uit het bos te houden.
62. **68 Peter Kuijpers 1 (Kunstaburcht):** Nabij de kunstburcht werd een poel gegraven, hoogstwaarschijnlijk voor de boomkikker. De oude er vlak bij liggende burcht werd ook belopen.
63. **69 Jacques de Leeuw 1 (Le Blaireau).** Peter bezocht de nieuwe bewoners van Villa Le Blaireau (de das) in Loon op Zand. De villa is in eigendom gekomen van familie Van Mossel uit Waalwijk. De burcht op het landgoed was erg goed bewoond en telde veel pijpen. Overal op het weiland in de tuin waren er graafsporen en neusputjes te zien. Ook lagen er wissels onder het hek door naar het weiland en het bos waarin vlakbij burcht **69a Teo van Rijswijk 1 (Le Blaireau)** ligt. De inventarisaties op het landgoed lopen via de beheerder.
64. **71 Henk van Gelder 1 (Baardw. Overlaat):** De burcht is bewoond, deze wordt intensief gemonitord door en voor de provincie Noord-Brabant in het kader van de GOL, de ombouw van de A59. In 2026 worden de dassen *verplaatst* naar de juist ten zuiden ervan in 2025 aangelegde kunstburcht. Zie voor meer informatie in dit jaarverslag.
65. **72 Hannes Brummer 1 (Deuteren):** Ton Popelier onderzoekt voor Waterschap Aa en Maas dijken op graafsporen. De burcht was zeer actief. In de wijde omtrek vond hij wroetsporen en snuitputjes. De burcht zit in een waterkerende dijk. Ton laat de beoordeling over het gevaar hiervan over aan een geotechnicus van het waterschap.

Foto Ton Popelier: Dassenburcht 72 Hannes Brummer 1 (Deuteren).

66. **83 Jan Verhagen 13 (Bloemendaal):** Vele jaren wisselden de dassen van begraafplaats Groenendaal via de zuidoostzijde door de sloot die de begraafplaats grotendeels omringt. Door de gemeente Waalwijk werden aan de oostzijde twee faunabrugjes over de sloot aangelegd. Dit jaar vonden de dassen het brugje aan de zuidzijde en wisselden er richting de foerageergebieden langs het Drongelens kanaal. De sloot werd niet meer genomen,

deze wissel verdween. Het noordelijke brugje was begroeid en werd niet als faunapassage gebruikt.

Foto's Bert: De linkse foto de belopen zuidelijke brug, foto rechts de niet belopen noordelijke brug.

67. **93 Jan Verhagen 16 (Hoef ten Halve):** Willy stopte met het tellen van het aantal pijpen, het waren er meer dan dertig. Zij vond hier grote plukken dassenhaar. Mogelijk had er een dassengevecht plaatsgevonden.
68. **82 Bas Dielen 3 (Wielstraat):** Op de burcht die in Waspik ligt werd een enorme stortberg gezien met zwart zand. Pik zwart zand wordt bij onze burchten niet vaak waargenomen.

Foto Frans: Broos bij burcht nr. 82.

69. **96 Frans Dieden 12 (Brokkenbroek):** De burcht in het Brokkenbroek is de minst goed bereikbare burcht van al onze burchten. Deze ligt in een *oerwoud* van varens, slootjes en

dichte begroeiing. Voor wat betreft de das maakt dat niet uit, deze zit op een mooie rustige plek diep in het bos.

Foto's Niels.

70. **109 Brigit Leytens 1 (MOB-complex):** De dassenburcht ligt op het voormalige MOB-complex in Tilburg. Het terrein wordt onder andere gebruikt voor het jaarlijkse muziekfestival. De wissel onder het hek van de das naar een ander deel van het bos was afgezet. Dit werd gemeld bij de gemeente Tilburg.

Foto's Peter.

71. **113 Henk Peters 1 (Bosch en Duin):** De burcht was enkele jaren geleden zwaar verstoord. Langzaam aan wordt deze weer bewoond. De eerder uitgegraven pijpen waren ingestort. Er loopt een mooie wissel naar het zuiden, deze was goed te volgen.
72. **115 Gerrit Polman 1 (P-terrein Giersbergen):** Samen met André en Frank Velthuizen werd het privéterrein van familie Van Veluw bezocht. Op hun zeer natuurrijk ingerichte tuin werden veel dassensporen aangetroffen zoals wissels en een aantal (dassen)pijpen. Onder het gaas wisselt de dassenburcht met enkele pijpen die in de houtwal van het P-terrein van de gemeente Heusden uitkomen. De burcht ligt grotendeels in de wal die rondom het terrein is aangelegd en ligt er al vele jaren. De wal is beplant met struiken met doornen waar moeilijk door heen te komen is.

73. **124 Martha Jonker 1 (Zandleij):** De dassenpijpen liggen verborgen onder hoogopgaande varens en bramenstruiken. Een enorme dassenpijp steekt hier uit.

Foto's Bert: Links André.

74. **131 Peter Kuijpers 13 (RTV-toren):** Er is overleg geweest met een ecooloog van de BAM. Men is bezig met het recroduct N261 nabij Tilburg. Er werd besproken wat de beste optie is om de dassenburcht in het stuk bos te beschermen. Ter controle zou hij ook nog overleg hebben met Marc Moonen (D&B).
75. **138 Cees Pasmans 3 (Industrieterrein):** de burcht ligt op korte afstand van de spoorlijn Tilburg – 's-Hertogenbosch en is eigendom van BL. Zij vormt voor het spoor geen bedreiging en ligt in een *ondoordringbaar* bamboebosje.

Bert van Opzeeland, namens de leden van onze Dassenwerkgroep
vanopzeeland@hotmail.com
Vlijmen, 2 januari 2026